

3. Het aantal versvoeten per regel bepalen. Dit zullen er meestal vier zijn, omdat dit een overzichtelijke lengte is.
4. Rijmen mag, maar moet niet. Wil een kind graag een gedicht schrijven met rijm, dan kun je het desnoods een rijmwoordenboek geven of op internet rijmwoorden laten zoeken. Dankzij de rijmwoorden kan het gedicht inhoudelijk een onverwachte wending krijgen, wat zeer enthousiasmerend kan zijn.
5. De volgende regel(s) bedenken, luidop zeggen en zo nodig oefenen met klappen en stappen van de versvoet. Je laat telkens de reeds genoteerde tekst herhalen met toevoeging van de nieuwe regel(s). Inhoudelijk moet de toegevoegde tekst aansluiten bij de eerdere regels.

Natuurlijk zijn niet alle gedichten gebaseerd op een bepaalde versvoet. Maar om gedichten te leren schrijven kan het nuttig zijn om een bepaalde versvoet als houvast of als steun te gebruiken. Het voordeel van ritmische gedichten is dat ze ook als liedtekst kunnen dienen.

2. KOPIËREN

Nu en dan kun je teksten – in verbonden schrift – op het bord zetten om te laten kopiëren. Dit kan een gedicht zijn, een versje, een liedtekst, een fragment uit een toneelstuk of een aftelrijmpje. In de eerste en de tweede klas kies je gekende teksten zodat de kinderen tijdens het overschrijven de woorden herkennen. Liedteksten zijn daarvoor zeer geschikt, omdat de kinderen deze teksten al zingend zeer snel memoriseren. Ook versjes die je gebruikt in de ritmische opmaat, zijn er heel goed voor geschikt. Zo oefende ik met de kinderen in de eerste klas al klappend en stappend in een mooie choreografie de jambische versmaat met het rijmpje:

Ik zat me voor het vensterraam onnoem'lijk te vervelen;
ik wou dat ik twee hondjes was, dan kon ik samen spelen.

Na de ritmische voordracht laat je ook altijd een expressieve voordracht houden. Besteed je onvoldoende aandacht aan de expressieve voordracht – die op de inhoud van het gedicht gebaseerd is – dan denken de kinderen dat een toneelstukje ook met een stevige ritmische declamatie moet opgevoerd worden en krijg je op het podium een enerverende dreunende troep acteurs die zich niet inleeft in de tekst en in de rollen. Eens schreef ik een toneelstukje voor een tweede klas; de tekst mooi in jamben gegoten en rijmend, met veel korte dialogen om de interactie tussen de acteurs te bevorderen. De leerkracht van dienst was echter van oordeel dat de kinderen te jong waren om individueel een rol te vertolken en liet het hele stuk klassikaal ritmisch afdreunen. Dit was geen theatervoorstelling, maar een maatvast spreekkoor, waarbij de inhoud van de tekst totaal naar de achtergrond verdween. Mooi samen klappen, stappen en spreken konden de kinderen wel.

De tekst over die twee hondjes hierboven was door en door gekend en toen hij na verloop van tijd ook eens op het bord stond om over te schrijven, kon iedereen de tekst lezen. Nu gebeurde het dat een kind uit de vijfde klas, dat ook in de eerste klas dit rijmpje geoefend en geschreven had, langskwam en, nadat het de hem zo bekende tekst bekeken had, plots tegen me zei: ‘Nú snap ik ‘m!’ Zo mag onderwijs ook zijn: niet alles wat de kinderen leren moeten ze onmiddellijk begrijpen; er mag gerust wat tijd over gaan om tot inzicht te komen.

Het ene kind schrijft vlugger een tekst van het bord over dan een ander en is ermee klaar als andere kinderen amper één of twee zinnen ver zijn. Het ene kind heeft dan extra werk nodig, het andere zal niet klaar zijn met de tekst als de tijd om is. Om dit te vermijden kun je de tekst, terwijl hij op het bord staat, dicteren. Zo werkt iedereen min of meer op hetzelfde tempo. Wil een kind toch sneller schrijven, dan mag dat op voorwaarde dat het, als het klaar is, zijn tekst goed naleest en vergelijkt met de tekst op het bord, want fouten mogen er dan zeker niet in te vinden zijn.

Tijdens een open dag zag ik in een schrift van een derdeklasser een mooie tekst, mooi verzorgd. Helaas wemelde de tekst van de spelfouten en waren deze niet gecorrigeerd en zelfs niet aangeduid. Onderaan de tekst had de leerkracht er in potlood bijgeschreven: ‘Mooi

overgeschreven van het bord!' Als stimulans om nog meer fouten te maken kan dit tellen.

3. WOORDENREEKSEN MAKEN

Eind eerste klas, begin tweede klas besteed je aandacht aan de medeklinkerclusters. Het is een ideaal moment om te peilen naar de woordenschat van de kinderen en die woordenschat uit te breiden. Je kunt per les een drietal clusters behandelen waarbij je van elke cluster een of twee voorbeelden geeft. Daarna krijgen de kinderen de opdracht om woorden te zoeken die met die cluster beginnen. Van een cluster die in veel woorden voorkomt laat je meer woorden zoeken dan van een cluster die eerder zeldzaam is. Er zijn in het Nederlands véél meer woorden die met ST beginnen dan met SK, dus laat je ook meer woorden met ST zoeken.

Bijvoorbeeld de clusters PR, ST, BL.

PR	ST	BL
praten	staan	blauw
prijs	stof	blond
...

De kinderen mogen bij het samenstellen van de woordenreeksen samenwerken.

Eerst vraag je om van elke cluster een aantal woorden te zoeken en te noteren. Dit kun je aanduiden door een cijfer onder elke rij te zetten. Bijvoorbeeld:

PR	ST	BL
praten	staan	blauw
preek	stof	blond
(5)	(6)	(3)

Hebben de kinderen het gewenste aantal woorden opgeschreven en laten nazien, dan kun je per kind een volgend aantal extra woorden vragen, meer of minder naargelang het kind aankan. Vinden kinderen zelf geen woorden, dan mogen ze er aan andere kinderen of aan de leerkracht vragen, maar je kunt ze net zo goed naar een andere